

АНАЛИЗА МЕРА БЕЗБЕДНОСНЕ ЗАШТИТЕ ОДРЕЂЕНИХ ЛИЧНОСТИ

Славиша Крстић
Министарство унутрашњих послова Републике Србије
Дане Субошић
Криминалистичко-полицијска академија, Београд

Безбедносна заштита одређених личности¹ представља један од примарних задатака свих савремених светских служби безбедности. Предузимањем посебних безбедносних мера омогућава се несметан живот и рад најважнијих државних функционера и представника међународних безбедносних организација, чиме се штите институције држава и стварају услови за нормално функционисање међународних безбедносних организација. Да би одређена лица боравила и радила у стабилном безбедносном окружењу, посебне организационе јединице служби безбедности благовремено оцењују стање безбедности одређених личности, процењују њихову угроженост и предлажу мере безбедносне заштите, како би се спречио било какав облик угрожавања њихове безбедности. У овом раду извршена је анализа безбедносне заштите коју предузимају, првенствено, службе безбедности држава које су настале распадом бивше Социјалистичке Федеративне Републике Југославије. Анализом је обухваћен и рад појединих служби безбедности Сједињених Америчких Држава (Дипломатска служба безбедности и Војска Сједињених Америчких Држава), Организације за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС) и Уједињених нација.

Први део рада односи се на теоријско дефинисање процеса оцене и процене стања угрожености одређених личности. Акцент је на анализи поступка безбедносног процењивања, којим се долази до синтетичког закључка о будућем стању безбедносних појава које може указати на могуће угрожавање безбедности одређених личности. С обзиром да безбедносна процена представља спону између прикупљања и обраде података и доношења одлуке, понаособ је извршена анализа прикупљања и обраде података, предвиђања, формирања варијанти, оцене прихватљивости варијанти, анализе неприхватљивих варијанти и подношења предлога варијанти. Други део рада обрађује анализу садржаја мера безбедносне заштите одређених личности. Синтезом мера безбедности

¹ У домаћој и иностраној законској регулативи, стручној литератури и пракси се као синоними помињу термини „безбедносна заштита“ и „обезбеђење“. Исто важи и за термин „одређене личности“ и „одређена лица“. Сходно наведеном, ови термини се тако користе и у овом раду.

које примењују анализиране службе безбедности, као и критичком анализом поступка безбедносног оцењивања и процењивања безбедносне ситуације, сачињен је предлог новог модела мера безбедносне заштите одређених личности за који сматрамо да је ваљанији од постојећих. Овај модел описан је у последњем делу рада.

Кључне речи: *безбедносна заштита, одређене личности, безбедносна процена, мере заштите*

Увод

Одговарајући на савремене изазове безбедности, безбедносне структуре држава које су настале распадом бивше Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, као и друге савремене службе безбедности, реализују извршну функцију којом остварују резултате из домена заштите штићених вредности, при чему се једна од најважнијих функција односи на заштиту одређених личности. То су лица која сагласно одлуци државних органа морају имати мере безбедносне заштите, првенствено због важности функције коју обављају у државним органима. Уважавајући структуру савремених безбедносних тенденција, како на проблемској, тако и на заштитној страни, систем руковођења безбедносним структурама треба да буде посебно примерен и прилагодљив. Да би то било могуће, неопходно је идентификовати теоријски модел мера безбедносне заштите које предузимају савремене службе безбедности ради обезбеђења одређених личности. Његовим законодавним одређењем, имплементацијом у пракси и заступљеношћу у образовном процесу, створили би се услови изградње одговарајућег модела обезбеђења одређених личности, који би био компатибилан са радом савремених служби безбедности. Да би се то постигло, потребно је извршити анализу процеса безбедносног оцењивања и процењивања, као и садржаја мера безбедносне заштите које примењују поједине службе безбедности ради заштите одређених личности.

Оцена безбедносног стања и процена стања угрожености одређених личности

Да би се на ваљан начин извршила анализа угрожености одређених личности, неопходно је сагледати поступак израде оцене безбедносног стања и начин процене стања угрожености одређених личности. Према Данету Субошићу и Милану Даничићу: „*Безбедносне оцене* представљају документе (писане акте) који садрже синтетички закључак о безбедносним појавама, уз његово образложење, систематизовано по функционалном и територијалном критеријуму. Оцена се односи, условно речено, на *садашње време*, при чему се до ње долази на основу анализе актуелних података из прошлости и на основу ње изведене синтезе, при чему је она основ безбедносних процена.”²

² Субошић Д., Даничић М., *Безбедносни менаџмент – организација и одлучивање*, Факултет за безбедност и заштиту, Бања Лука, 2012, стр. 172.

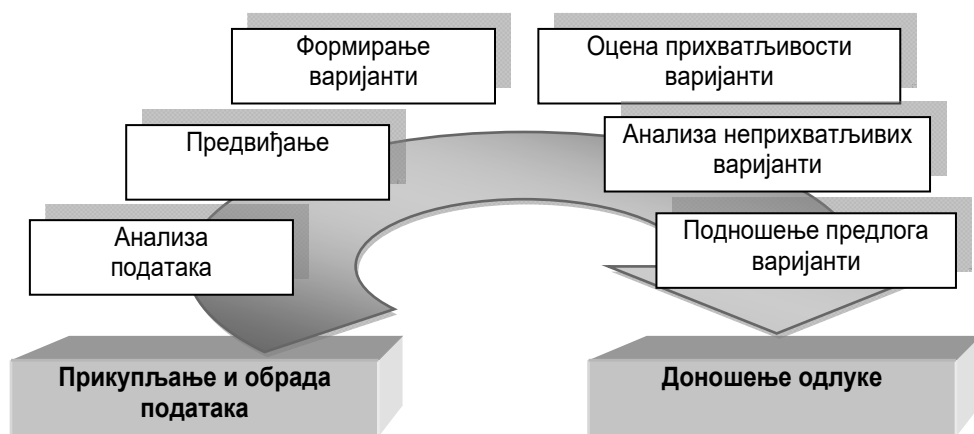
Оцена безбедносног стања заснива се на чињеницама из непосредне прошлости и делимично указује на тенденције у будућем времену. Приликом израде оцене безбедносног стања првенствено се узима у обзир стање криминалитета на одређеном простору и у одређено време. При томе се посебно анализирају реализовани или спречени покушаји угрожавања безбедности одређених личности, њихови субјекти тј. носиоци, начини и места угрожавања (што представља анализу безбедносног окружења) и последице које су настале по безбедност одређених личности и објеката.³ Ови елементи уједно представљају садржај оцене безбедносног стања одређених личности.

Оцена стања безбедности одређених личности израђује се на сличан начин као друге оцене безбедности, често се употпуњује оценом стања јединице која се бави безбедносном заштитом одређених личности. Оцена стања јединице би требало да садржи оцену попуњености јединице, оцену стручне, моралне и материјалне оспособљености њених припадника, организованост и укупну спремност јединице да се реализују сви планирани задаци ради предузимања прописаних мера безбедносне заштите одређених личности. На описан начин се уједно анализира функција и структура јединице која предузима мере безбедносне заштите одређених личности. Анализом садржаја доступне домаће и иностране литературе у вези безбедносне заштите одређених личности није идентификован конкретан садржај који се односи на обавезу руководиоца безбедносне заштите да израђује оцену безбедносног стања одређених личности, већ се то у појединим службама безбедности које спроводе мере безбедносне заштите ради на основу општих правила безбедносног менаџмента.

За разлику од безбедносне оцене, безбедносна процена представља документ који садржи синтетички закључак о будућем стању безбедносних појава, уз образложење, систематизовано по функционалном и територијалном критеријуму. Безбедносна процена се уједно може посматрати и као поступак који спаја оцењивање безбедносног стања и доношење одлуке о примени мера безбедносне заштите одређених личности. Уз то, она представља и спону између прикупљања и обраде података и доношења одлуке. То је процес који садржи шест фаза: 1) анализа података, 2) предвиђање, 3) формирање варијанти, 4) оцена прихватљивости варијанти, 5) анализа неприхватљивих варијанти и 6) подношење предлога варијанти⁴ (Слика 1).

³ Као пример за неадекватан начин оцене безбедносног стања одређених личности, може се навести непрописно поступање службеника безбедности одговорних за обезбеђење бившег премијера Републике Србије Зорана Ђинђића. И поред неколико конкретних напада на њега више месеци пре његовог убиства 2003. године, то није препознато као индикатор угрожавања његове безбедности.

⁴ Видети шире у: Миловановић, М, *Одлучивање у борбеним дејствима*, ВИЗ, Београд, 2010, стр. 392-450.

Слика 1 – Процес безбедносног процењивања

Први корак процеса безбедносног процењивања представља анализа података. То је поступак којим се на основу познатих безбедносних чињеница долази до нових узрочно-последичних веза и закључака о безбедносној ситуацији од интереса за безбедност одређених личности. Основни задатак руководиоца безбедносне заштите је да утврди законитости по којима наступају догађаји и одвијају се појаве, како би се могла предвидети будућност и пројектовати адекватне мере безбедносне заштите. Откривање ових законитости је најважнији и уједно најтежи део анализе података јер треба да открије тенденције по којима ће се безбедносна ситуација мењати. Откривање тенденција олакшава предвиђање безбедносне ситуације и омогућава већу вероватноћу (сигурност) у прогнозирању развоја безбедносно интересантних догађаја.

На основу предвиђања могућих начина угрожавања безбедности одређених личности и оцене стања јединице која предузима мере безбедносне заштите, а у односу на временске и просторне услове, формирају се варијанте развоја безбедносне ситуације. Потом се приступа оцени прихватљивости варијанти, тј. анализи предности и недостатака сваке варијанте. Тако се сагледавају последице које ће применом појединих варијанти настати у смислу угрожавања безбедности одређених личности. Што има више непознатих последица, то влада већа неизвесност за ту варијанту.

Неприхватљиве варијанте су оне код којих нису допустиви начини угрожавања и последице које могу утицати на угрожавања безбедности одређених личности. То значи да није прихватљиво угрожавање безбедности одређених лица у тој мери да буду привремено или трајно спречена да обављају функцију на коју су именована. Није допустиво да дође до угрожавања које би им нанело телесне повреде, или би угрожавање имало за последицу њихову смрт. Анализа прихватљивости варијанти је у директној вези са циљем који се поставља ради безбедносне заштите одређених личности и објеката.

Допустива варијанта је само један од могућих начина развоја безбедносне ситуације на који јединица која предузима мере безбедносне заштите има унапред припремљен одговор, тј. адекватне мере безбедности. Подношење предлога варијанти заснива се на избору оптималне варијанте за доношење одлуке, на основу које ће се применити адекватне мере безбедносне заштите. До оптималне варијанте могуће је доћи применом метода операционих истраживања и то једнокритеријумског одлучивања⁵ и вишекритеријумског одлучивања.⁶

Наведене фазе безбедносног процењивања представљају мисаони процес руководиоца безбедносне заштите одређених личности и основ су планирања и организовања потребних мера обезбеђења. Колика је важност примене овог поступка говори и чињеница да је у већини нормативних аката домаћих и иностраних служби безбедности које се баве безбедносном заштитом одређених личности прописана обавеза израде безбедносне процене. Структурном анализом различитих правних аката појединих државних служби безбедности и међународних безбедносних институција, као и анализом садржаја њихових безбедносних процена, утврђено је да безбедносне процене имају различит садржај, па је детаљно анализиран садржај сваке процене угрожености понаособ.

Садржај мера безбедносне заштите одређених личности

Уредбом о одређивању послова безбедносне заштите одређених лица и објеката у Републици Србији⁷ прописано је да Војнобезбедносна агенција, Безбедносно-информативна агенција, Министарство унутрашњих послова, Војна полиција и јединице Војске Србије учествују у изради процене стања угрожености објеката безбедносне заштите, али није прецизирано какав би требало да буде њен садржај. Правилном службе Војске Србије прописано је да се за сваки појединачни објекат у којем бораве одређене личности, пре доношења одлуке о обезбеђењу, израђује процена угрожености.⁸ Упутством о безбедносној заштити одређених лица и објеката из надлежности Војне полиције Војске Србије дефинисано је да процена физичке угрожености одређеног лица и објеката садржи: 1) процену ширег рејона и микролокације објеката које одређено лице користи по месту рада, месту становања, привремено, односно повремено (ова процена обухвата: а) положај објеката у односу на насељена места, комуникације, природне и вештачке препреке; б) осетљивост објекта на пожаре, природне непогоде, техничко-технолошке несреће, експлозије и слично; в) потребу забране уношења у објекте средстава за снимање; г) потребу за безбедносном провером лица приликом њиховог запошљавања у објектима и д) регулисање приступа објектима, постављање знакова упозорења и за-

⁵ Овде у обзир долазе методе динамичког програмирања, хеуристичког програмирања, линеарног и нелинеарног програмирања и теорије игара.

⁶ Мисли се на вишекритеријумску анализу методом ELECTRE и PROMTHEE.

⁷ Уредба о одређивању послова безбедносне заштите одређених лица и објеката, Службени гласник Републике Србије, број 72/2010, чланови 1 и 8.

⁸ *Правило службе Војске Србије*, Министарство одбране, Генералштаб Војске Србије, Београд, 2012, члан 151.

бране); 2) могуће изворе и начине физичког угрожавања; 3) могућност интервенције снага ангажованих на заштити одређеног лица у случају физичког угрожавања одређеног лица; 4) могућност интервенције здравствених установа; 5) могућност остваривања сарадње са МУП-ом, службама безбедности, органима власти на територији и њихов утицај на систем обезбеђења; 6) могућност одржавања везе органа обезбеђења са снагама за интервенцију; 7) друге елементе који утичу на предузимање мера заштите из надлежности Војне полиције.⁹

Анализом садржаја Упутства о обезбеђењу објеката, покретних ствари и људства у Војсци Србије, утврђено је да садржај процене угрожености одређених објеката подразумева исте елементе као и процена угрожености одређених лица, али да садржи и: а) снаге и средства којима објекат може бити угрожен; б) значај објекта, могуће разлоге његовог угрожавања и потребу за применом убојите (смртоносне) силе; в) распоред органа унутрашње службе и г) инжењеријско уређење.¹⁰ Реализоване процене угрожености одређених лица и објеката у Војсци Србије израђују се у облику закључка. Закључак о безбедносној процени одређених лица саставни је део Елабората обезбеђења тог лица, Закључак о безбедносној процени одређеног објекта израђује се у два примерка, од којих се један чува у оперативном органу команде, а други примерак се доставља команди батаљона која је носилац обезбеђења и чува се са првим примерком Елабората за обезбеђење објекта.

Упутством о начину обављања послова безбедносне заштите одређених лица и објеката које је прописано од стране министра унутрашњих послова, у оквиру превентивно-безбедносних мера предвиђена је и израда процене стања угрожености одређених лица и објеката, али није дефинисан њен садржај.¹¹ Анализом садржаја два претходна слична упутства министра унутрашњих послова из 1991. и 2003. године¹² такође је утврђено да ни њима није дефинисан садржај процене угрожености одређених личности и објеката.

Увидом у документа безбедносних процене угрожености одређених личности и објеката које израђује Безбедносно-информативана агенција Републике Србије, утврђено је да њихов садржај подразумева податке који се односе на: а) сазнања добијена од иностраних партнерских служби безбедности; б) деловање радикалних исламистичких структура; в) деловање појединаца и организованих терористичких група; г) деловање појединаца и организованих радикализованих група (при чему се мисли на стране плаћенике са ратним искуством у Босни и Херцеговини и на Косову и Метохији); д) организације и покрете умерене или екстремне деснице; њ) ак-

⁹ Упутство о безбедносној заштити одређених лица и објеката из надлежности Војне полиције Војске Србије, Министарство одбране, Генералштаб Војске Србије, Управа Војне полиције, Београд, 2012, члан 26.

¹⁰ Упутство о обезбеђењу објеката, покретних ствари и људства у Војсци Србије, Министарство одбране, Генералштаб Војске Србије, Београд, 2012, члан 14.

¹¹ С обзиром да је Упутство о начину обављања послова безбедносне заштите одређених лица и објеката МУП-а Републике Србије из 2011. године класификовано ознаком тајности „државна тајна“, из разумљивих разлога није могуће цитирање делова упутства и изношења његових појединости.

¹² Упутство о начину обављања послова обезбеђења одређених личности и објеката, Службени гласник РС, бр. 44/91 и 79/91 и Упутство о начину обављања послова обезбеђења одређених личности и објеката, МУП Републике Србије, Београд, 2003.

тивност покрета и појединаца који делују на међународном плану, а своје активности заснивају на антиглобалистичким идејама; е) активности ултралевичарских и анархистичких организација. Садржај безбедносних процена угрожености одређених личности и објеката које израђује Војнобезбедносна агенција обухвата податке о: а) деловању радикалних исламиста и повратника са ратишта на Блиском истоку и северу Африке;¹³ б) потенцијалним члановима терористичких група и организација и в) припадницима десничарских организација у Републици Србији.

Анализом безбедносних процена угрожености одређених личности и објеката које израђује Управа криминалистичке полиције Министарства унутрашњих послова Републике Србије констатовано је да оне немају посебан садржај, већ се њихови подаци односе на тренутна сазнања којима се у том моменту располаже. Законска регулатива служби безбедности у државама насталим распадом бивше Социјалистичке Федеративне Републике Југославије такође регулише израду безбедносних процена угрожености одређених личности и објеката и њихов садржај.

Уредбом Републике Словеније о заштити појединих лица, простора и објеката прописано је да се обим мера за заштиту одређених личности и чланова њихових породица утврђује на основу „процене претњи заштићеним лицима“,¹⁴ али није дефинисано на основу којих критеријума, тако да није било могуће утврдити ни садржај тих процена. Уредба Републике Хрватске о одређивању штићених особа, објеката и простора те провођењу њихове заштите и осигурања прописује да сигурносно-обавештајне агенције спроводе мере противобавештајне заштите и друге мере и радње из своје надлежности у сврху благовременог прикупљања података о могућој угрожености безбедности штићених особа, објеката и простора од деловања страних обавештајних служби, терористичке или друге сличне делатности.¹⁵ У складу са садржајем наведених безбедносних процена, одређује се ниво угрожености одређених личности и објеката.

У Републици Српској, Одлуком о одређивању личности и објеката који се посебно обезбеђују¹⁶ прописана је израда процене безбедносне ситуације и угрожености објекта безбедносне заштите, али није прецизиран и њен садржај. На исти начин је Одлуком о одређивању лица и објеката које обезбеђује Управа полиције¹⁷ у Републици Црној Гори прописана израда процене угрожености лица и објеката, али није дефинисан њен садржај. Македонском Уредбом за обезбеђење личности и објеката¹⁸ предвиђена је процена тренутне политичке и безбедносне ситуације у држави, стања

¹³ У последњих годину дана посебно се процењују миграције држављана Републике Србије и земаља Балканског полуострва који су евидентирани као припадници тзв. Исламске државе, као и транзит кроз Републику Србију других безбедносно интересантних лица која долазе са ратом захваћеног подручја Блиског истока.

¹⁴ *Uredba o varovanju določenih oseb, prostorov, objektov in okolišev objektov, ki jih varuje policija*, Uradni list Republike Slovenije, br. 63/13, član 8, stav 2.

¹⁵ *Uredba o određivanju štitičenih osoba, objekata i prostora te provođenju njihove zaštite i osiguranja*, Народне новине Републике Хрватске, бр. 46/2013 и 151/2014, члан 2.

¹⁶ *Одлука о одређивању личности и објеката који се посебно обезбеђују*, Службени гласник Републике Српске, број 123/2012, члан 9.

¹⁷ *Одлука о одређивању лица и објеката које обезбеђује Управа полиције*, Службени лист Црне Горе, бр. 37/2013, члан 10, став 1.

¹⁸ *Уредба за личностите и објектите што се обезбедуваат, видовите на мерки и активности и степените на обезбедување*, Службен весник на Република Македонија, бр. 56/2014, члан 3.

јавног реда и мира и његовог ремећења у већем обиму, ратног или ванредног стања и настанак елементарних непогода и епидемија. Чланом 19 прописано је прикупљање и обрада информација које се односе на откривање и спречавање илегалних радњи и активности које имају за циљ угрожавање безбедности лица и објеката.¹⁹

Актом Уједињених нација „Drafting Guidelines for Security Risk Assessments“ (Нацрт водича за процену безбедносних ризика), прописан је начин анализе ризика и процене претње по одређене личности и објекте за чију безбедност је надлежна Дирекција за заштиту и безбедност Уједињених нација.²⁰ У поглављу број 4 који се односи на анализу претње наведено је да процена претње подразумева процену екстремистичких елемената, стања криминалитета, али и јавних осуда изнетих путем средстава јавног информисања на рачун штићених вредности Уједињених нација. Уједно је прописана неопходност анализе актуелних трендова стања безбедности у зависности од појединих извора угрожавања безбедности штићених вредности.

Анализом документа Организације за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС) под насловом „Logistical and Administrative Aspects Relating to Ministerial Council Meetings (Логистички и административни аспекти у вези са састанцима Министарског савета ОЕБС-а),“ утврђено је да служба безбедности ОЕБС-а поред стандардних елемената безбедносне процене угрожености, посебну пажњу посвећује провери и процени лица која бораве у штићеним објектима и долазе у непосредан контакт са одређеним личностима. Тачком 10 овог документа прописан је начин акредитовања учесника састанака (министара који имају мере безбедносне заштите, делегата, припадника служби обезбеђења, новинара, припадника невладиних организација, возача и других лица),²¹ њиховог стављања под посебан режим приступа одређеним личностима и објектима, али и евентуалне забране приступа.

Анализом садржаја америчког војног борбеног правила под називом „Military Police Leader's Handbook (Војно-полицијски лидерски приручник),“ у делу који се односи на процену претње угрожености одређених објеката, а самим тим и одређених личности које у њима бораве, утврђено је да процена угрожености подразумева и процену стално запослених лица у тим објектима, као и процену посетилаца који по најави повремено улазе у објекте заштите.²²

Анализом садржаја документа „Police Briefing and Security Information“ (Полицијска припрема и безбедносне информације) који користи безбедносна претходница Дипломатске службе безбедности Сједињених Америчких Држава приликом припрема посета највиших америчких званичника у иностранству, констатовано је да се приликом безбедносне процене претњи анализирају потенцијални: а) физички напади на одређене личности и особље у његовом окружењу; б) демонстрације (протести грађана) и в) претње ватреним оружјем или подметањем експлозива.²³

¹⁹ *Ibid.*, члан 19.

²⁰ Видети више у: *Drafting Guidelines for Security Risk Assessments*, United Nations, Department of Safety and Security Division of Regional Operations, May, 2012, page 5.

²¹ Више видети у: *Logistical and Administrative Aspects Relating to Ministerial Council Meetings*, OSCE-Organization for Security and Co-operation in Europe, 2015, page 16-20.

²² За додатне информације видети: *Military Police Leader's Handbook*, Department of the Army, Washington, 2002, page 1-6.

²³ Преузето из: *Police Briefing and Security Information*, United States Department of State, Diplomatic Security Service, 2010, page 4.

Модел безбедносне заштите одређених личности

Компаративном методом наведених садржаја процена угрожености и синтезом њихових кључних елемената, могуће је сачинити нов модел безбедносног процењивања и садржаја мера безбедносне заштите одређених личности. Овај модел омогућава анализу актуелних трендова стања безбедности, а садржи следеће елементе: 1) значај државне функције коју обављају одређене личности; 2) податке о објектима у којима одређене личности бораве; 3) процену тренутне политичке и безбедносне ситуације у држави, стања јавног реда и мира и његовог могућег ремећења у већем обиму; 4) могућност настанка ратног или ванредног стања, елементарних непогода и епидемија; 5) могуће изворе и начине угрожавања одређених личности; 6) процену лица која имају право приступа одређеним личностима и објектима; 7) процену макро и микро локације објеката које одређене личности користе по месту рада и месту становања; 8) могућност интервенције снага ангажованих на заштити одређених личности у случају њиховог угрожавања; 9) могућност примене мера медицинске заштите; 10) могућност примене мера техничке и противдиверзионе заштите; 11) могућност остваривања сарадње са другим службама безбедности, органима власти и њихов утицај на систем обезбеђења; 12) могућност одржавања везе органа обезбеђења са снагама за интервенцију и 13) инжињеријско уређење одређеног објекта.

У члану 12 Уредбе о одређивању послова безбедносне заштите одређених лица и објеката у Републици Србији прописано је да се мере безбедносне заштите предузимају у складу са проценом угрожености одређених лица и објеката и степеном тајности података од значаја за безбедносну заштиту. Органи надлежни за безбедносну заштиту одређују, тј. предлажу мере безбедносне заштите (врсту, обим и степен) које ће се предузимати ради заштите одређених личности и објеката. Ове мере подразумевају: а) мере контраобавештајне заштите; б) превентивно-безбедносне мере; в) мере превентивно-техничке заштите; г) мере физичке заштите и д) мере превентивно-медицинске заштите.²⁴

Под мерама контраобавештајне заштите подразумева се:

- откривање индикатора и благовремено онемогућавање терористичке, екстремистичке, обавештајне и друге субверзивне делатности страних обавештајних служби, организација и лица усмерених на угрожавање лица и објеката;

- учешће у процени, предлагању, прописивању и реализацији мера контраобавештајне заштите, као и у њиховом усклађивању са другим мерама безбедносне заштите;

- примењивање мера противприслушне заштите;

- обављање безбедносних провера по захтеву руководиоца објекта безбедносне заштите, за лица која се примају на рад, постављају или распоређују на места рада и послове који се контраобавештајно штите;

- спровођење контраобавештајне заштите радних места и послова у сарадњи са руководиоцем објеката безбедносне заштите.

²⁴ Ове мере дефинисане су члановима 6, 7, 8, 9, 10 и 11 Уредбе о одређивању послова безбедносне заштите одређених лица и објеката, Службени гласник Републике Србије, број 72/2010.

Непосредно се контраобавештајно штите радна места (на која су именована одређена лица због чега и имају право на безбедносну заштиту) и послови на којима се креирају, израђују, прикупљају, обрађују, чувају, архивирају и уништавају подаци од интереса за Републику Србију, који су означени одређеним степеном тајности.

Превентивно-безбедносне мере обухватају:

– учешће у изради процене стања угрожености објекта безбедносне заштите, у сарадњи са другим службама безбедности и руководиоцем објекта безбедносне заштите;

– пружање стручне помоћи на утврђивању начина чувања и коришћења тајних података и докумената;

– заштиту поверљивих комуникација.

Мере превентивно-техничке заштите представљају скуп послова, задатака и активности који се предузимају ради:

– откривања и уклањања минско-експлозивних, запаљивих, радиоактивних и других опасних материја;

– установљавања и отклањања техничких неисправности на уређајима и инсталацијама;

– спречавања тајног или насилног уласка у објекте и просторије и

– функционисања заштићеног система веза.

Мере физичке заштите представљају скуп послова, задатака и активности који се предузимају ради обезбеђења одређених личности и обухватају:

– непосредну физичку заштиту одређених личности;

– физичку заштиту одређених објеката које лице користи стално или повремено;

– физичка заштита безбедносно осетљивих тачака на правцима кретања;

– регулисање саобраћаја и обезбеђење кретања возила под пратњом.

Мере превентивно-медицинске заштите представљају скуп послова, задатака и активности који се предузимају са циљем проналажења и отклањања микробиолошких, хемијских и радиолошких материја, штетних по здравље и живот одређених личности и обухватају:

– спровођење санитарно-техничких прегледа одређених објеката и особља које ради у објектима;

– контролу здравствене исправности и квалитета прехранбених артикала, воде и ваздуха;

– контролу хигијене транспорта и складиштења животних намирница;

– предузимање мера и обезбеђивање адекватне и правовремене здравствене заштите.

Поред наведених мера прописаних предметном уредбом, поједине службе безбедности Републике Србије додатно су дефинисале садржај предлога мера обезбеђења. Овај садржај обухвата: а) распоред органа обезбеђења и варијанте њиховог ангажовања; б) примену техничких средстава и употреба службених паса; в) спречавање осматрања и снимања; г) примену мера маскирања коришћењем природних и вештачких препрека и заклона; д) примену мера дезинформисања;²⁵ њ)

²⁵ Ове мере се примењују ради прикривања правог програма кретања одређених лица, коришћења најбезбеднијих траса кретања и избегавања сусрета са потенцијалним носиоцима угрожавања безбедности.

начин одржавања међусобних веза субјеката који учествују у заштити одређеног лица и е) друга питања значајна за доношење одлуке о начину организације безбедносне заштите одређеног лица.²⁶

У Републици Српској ни један правни акт не прописује мере безбедносне заштите одређених личности. Међутим, Одлуком о одређивању личности и објеката који се посебно обезбеђују прописано је да се мере посебно обезбеђења (безбедносне заштите одређених личности и објеката), обим и начин обављања послова посебног обезбеђења објеката и личности врши у складу са проценом безбедносне ситуације и угрожености објекта безбедносне заштите, значајем објекта у погледу опште безбедности и функцијом коју обављају одређене личности које се посебно обезбеђују.²⁷ На основу наведеног, изводи се закључак да на основу законске регулативе у Републици Српској мере безбедносне заштите одређених личности и објеката не зависе само од предлога проистеклог на основу процене угрожености, већ могу бити предузете и само на основу значајаштићеног објекта (а у Републици Српској то је: Палата Републике, Народна скупштина, Влада, Главна банка и Министарство унутрашњих послова²⁸) и државне функције које обављају одређене личности (председник Републике, потпредседник Републике, председник Народне скупштине и председник Владе²⁹) које у тим објектима бораве.

Уредба о одређивањуштићених особа, објеката и простора те провођењу њихове заштите и осигурања у Републици Хрватској предвиђа следеће мере безбедности:³⁰ а) оперативно-сигурносно превентивне мере; б) мере непосредног физичког осигурања; в) мере моторизоване пратње; г) унутарње и спољашње обезбеђење објеката и простора; д) мере осигурања трасе кретања; њ) оперативне и физичке мере у саобраћају; е) против експлозијски преглед и ж) здравствено-хигијенско технолошке мере.

Одлука о одређивању лица и објеката које обезбеђује Управа полиције Републике Црне Горе прописује мере обезбеђења личности у зависности од процене угрожености а обухвата следеће мере: а) превентивно-оперативне; б) физичке; в) техничке; г) здравствене; д) биолошко-санитарне и њ) хигијенско-епидемиолошке.³¹ Уредба за обезбеђење личности и објеката у Републици Македонији дефинише три врсте мера безбедносне заштите: а) оперативно-превентивне; б) превентивно-техничке и в) физичко и саобраћајно обезбеђење.³² Уредба о заштити појединих лица,

²⁶ Упоредити са: *Упутство о безбедносној заштити одређених лица и објеката из надлежности Војне полиције Војске Србије*, Министарство одбране, Генералштаб Војске Србије, Управа Војне полиције, Београд, 2012, члан 26.

²⁷ Више у: *Одлука о одређивању личности и објеката који се посебно обезбеђују*, Службени гласник Републике Српске, број 123/2012, члан 9.

²⁸ *Ibid*, члан 7.

²⁹ *Ibid*, члан 2.

³⁰ *Уредба о одређивањуштићених особа, објеката и простора те провођењу њихове заштите и осигурања*, Народне новине Републике Хрватске, бр. 46/2013 и 151/2014, члан 4.

³¹ *Одлука о одређивању лица и објеката које обезбеђује Управа полиције*, Службени лист Црне Горе, бр.37/2013, члан 10.

³² *Уредба за личностите и објектите што се обезбеђуваат, видовите на мерки и активности и степените на обезбеђивање*, Службен весник на Република Македонија, бр. 56/2014, члан 18.

простора и објеката Републике Словеније не дефинише посебне мере безбедносне заштите већ наводи да се обим мера и облика заштите утврђује на основу процене опасности.³³

Документ Уједињених нација „Drafting Guidelines for Security Risk Assessments“ прецизира мере за безбедносно управљање ризиком³⁴. По аналогији се може закључити да мере предвиђене за безбедносну заштиту одређених личности подразумевају стандардне мере које примењују и србијанске службе безбедности, али се потенцира да ове мере морају имати и своју *временску димензију*. Анализом садржаја америчког борбеног правила „Military Police Leader's Handbook“, у делу који описује План кризног менаџмента,³⁵ методом дедукције идентификоване су мере за спречавање угрожавања безбедности одређених личности и објеката: а) лична самозаштита одређених личности,³⁶ б) непосредна физичка заштита одређених личности и објеката и в) снаге за контранапад. Увидом у садржај документа „Police Briefing and Security Information“ Дипломатске службе безбедности Сједињених Америчких Држава, констатовано је да се на основу процене претње предвиђају следеће мере заштите одређених личности: а) мере физичке заштите; б) мере медицинске заштите, в) мере противдиверзионе заштите, г) мере за контранапад (ангажовање противтерористичких и антиснајперских тимова), д) мере техничке заштите и њ) мере за контролу приступа одређеним личностима и објектима.³⁷

Компаративном методом наведених мера и синтезом њихових кључних елемената, сачињен је нов модел мера безбедносне заштите одређених личности и објеката који је потпунији од анализираних. Његови елементи би требало да имају временску и просторну компоненту, а његов садржај чине: 1) мере контраобавештајне заштите, 2) превентивно-безбедносне мере; 3) мере превентивно-техничке заштите; 4) мере физичке заштите; 5) мере превентивно-медицинске заштите, 6) мере саобраћајног обезбеђења на трасама кретања и у непосредној околини одређених објеката; 7) мере самозаштите одређених лица; 8) мере дезинформисања; 9) мере противтерористичке заштите; 10) мере за контролу приступа одређеним личностима и објектима.

Закључак

На основу анализе теоријских и практичних ставова изнетих и поступку оцене безбедносног стања и безбедносног процењивања угрожености одређених личности, као и на основу предлога мера безбедносне заштите који из њих проистичу,

³³ *Uredba o varovanju določenih oseb, prostorov, objektov in okolišev objektov, ki jih varuje policija*, Uradni list Republike Slovenije, br. 63/13, član 14, stav 3.

³⁴ Видети више у: *Drafting Guidelines for Security Risk Assessments*, United Nations, Department of Safety and Security Division of Regional Operations, May, 2012, page 8.

³⁵ За додатне информације видети: *Military Police Leader's Handbook*, Department of the Army, Washington, 2002, Appendix D.

³⁶ Мере самозаштите примењује одређено лице на основу сугестија руководиоца безбедносне заштите. Иако у законској регулативи Републике Србије није предвиђено да руководилац безбедносне заштите препоручује ове мере, пракса је да он то чини. О садржају ових мера видети шире у: Белић, М., *Непосредна физичка заштита одређених лица*, PROOF, Београд, 2014, стр. 122-125.

³⁷ Видети више у: *Police Briefing and Security Information*, United States Department of State, Diplomatic Security Service, 2010, page 4-7.

може се закључити да благовременим и ваљаним (потпуним, доследним и исцрпним) оценама безбедносног стања и проценама угрожености, може се идентификовати могућ развој безбедносног стања, појава и догађаја у вези угрожавања безбедности одређених личности. На овај начин стварају се предуслови за сврсисходно предузимање превентивних мера безбедности ради спречавања настајања догађаја који могу угрозити безбедност одређених личности и објеката.

На основу свега наведеног, методом генерализације се може закључити да акт о безбедносној процени представља резултат оцењивања стања безбедности и безбедносног процењивања. Садржај акта чини процену свих системских елемената, односно: а) процену стања безбедности, појава и догађаја у вези носилаца, места, начина, времена и простора могућег угрожавања (процена окружења), б) процену функције јединице која предузима мере безбедносне заштите одређених личности, в) процену структуре јединице која предузима мере безбедносне заштите и г) закључке са предлогом мера. Разлика између безбедносне оцене и безбедносне процене угрожености одређених личности и објеката огледа се у управљачким мерама, које воде од постојећег до жељеног стања безбедности. Такав приступ управљачкој функцији руководиоца безбедносне заштите одређених личности и објеката сматра се стратегијским (развојним), пројектним (модерним) и пожељним (препорученим).

Анализом правних аката служби безбедности које у балканским државама обављају послове безбедносне заштите одређених личности, као и у партнерским службама безбедности и међународним безбедносним организацијама, може се закључити да се ради заштите одређених личности предузимају сличне мере обезбеђења, али да свака служба безбедности примењује и своје посебне мере. Нови модел примене мера безбедносне заштите ствара предуслове за унапређује постојећих система безбедносне заштите и усаглашавање начина рада јединица које те мере спроводе.

Литература

- [1] Белић, М., *Непосредна физичка заштита одређених лица*, PROOF, Београд, 2014.
- [2] *Drafting Guidelines for Security Risk Assessments*, United Nations, Department of Safety and Security Division of Regional Operations, May, 2012.
- [3] *Logistical and Administrative Aspects Relating to Ministerial Council Meetings*, OSCE-Organization for Security and Co-operation in Europe, 2015.
- [4] *Military Police Leader's Handbook*, Department of the Army, Washington, 2002.
- [5] Миловановић, М., *Одлучивање у борбеним дејствима*, ВИЗ, Београд, 2010.
- [6] *Одлука о одређивању лица и објеката које обезбеђује Управа полиције*, Службени лист Црне Горе, бр. 37/2013.
- [7] *Одлука о одређивању личности и објеката који се посебно обезбеђују*, Службени гласник Републике Српске, број 123/2012.
- [8] *Police Briefing and Security Information*, United States Department of State, Diplomatic Security Service, 2010.
- [9] *Правило службе Војске Србије*, Министарство одбране, Генералштаб Војске Србије, Београд, 2012.

[10] Субошић Д., Даничић М., *Безбедносни менаџмент – организација и одлучивање*, Факултет за безбедност и заштиту, Бања Лука, 2012.

[11] *Упутство о безбедносној заштити одређених лица и објеката из надлежности Војне полиције Војске Србије*, Министарство одбране, Генералштаб Војске Србије, Управа Војне полиције, Београд, 2012.

[12] *Упутство о начину обављања послова обезбеђења одређених личности и објеката*, МУП Републике Србије, Београд, 2003.

[13] *Упутство о начину обављања послова обезбеђења одређених личности и објеката*, Службени гласник РС, бр. 44/91 и 79/91.

[14] *Упутство о обезбеђењу објеката, покретних ствари и људства у Војсци Србије*, Министарство одбране, Генералштаб Војске Србије, Београд, 2012.

[15] *Уредба за личностите и објектите што се обезбедуваат, видовите на мерки и активности и степените на обезбедување*, Службен весник на Република Македонија, бр. 56/2014.

[16] *Уредбе о одређивању послова безбедносне заштите одређених лица и објеката*, Службени гласник Републике Србије, број 72/2010.

[17] *Уредба о одређивањуштићених особа, објеката и простора те провођењу њихове заштите и осигурања*, Народне новине Републике Хрватске, бр. 46/2013 и 151/2014.

[18] *Uredba o varovanju določenih oseb, prostorov, objektov in okolišev objektov, ki jih varuje policija*, Uradni list Republike Slovenije, br. 63/13.